

OD GUSTAVA KRKLECA DJECI

*Jelena Jelkić, diplomantica
mr. sc. Ivan Grgurević
Sveučilište Jurja Dobrile u Puli,
Odjel za obrazovanje učitelja i odgojitelja*

S a ž e t a k

Gustav Krklec poznati je hrvatski pjesnik i prevoditelj za odrasle i za djecu. Književna ga kritika nije povezivala uz avangardizam prve polovice 20. st. niti je dovoljno naglasila modernost i nove književne postupke u njegovoj dječjoj poeziji. Predmet našega interesa u ovome radu jest prvenstveno dječja pjesma, ali smo obratili pozornost i na njegove misli o poeziji, dječjoj književnosti, o tome zašto je postao dječji pisac, o djetinjstvu i zavičaju. Zbog svega toga rad smo naslovili pomalo neobično "Od Gustava Krkleca djeci".

Uz svu raznolikost motiva Gustav Krklec uvijek je pjesnik srca. Njegova modernost nije programatska iako je s A. B. Šimićem pokrenuo časopis "Juriš". Modernost, bolje aktualnost, proizlazi iz same umjetnine. U najboljim pjesmama pokazao se vrhunskim majstorom oblika pa ne stoje kritike da je Krklec općenito pisao "zanatski dotjeran" stih. Pokušali smo to ilustrirati analizom pjesme "Prvi snijeg" i analizom nekoliko telegrafskih basni.

U «Telegrafskim basnama» ukazali smo na strukturu vica i uz humor pronašli i druge književne postupke relevantne u suvremenoj dječjoj književnosti (dosjetka, šala, apsurd). Krklec je prvi pisao o animalnom smijehu, nonsensu i apsurdu. Pjesmu je približio dječjem iskustvu. Pisao je iz ljubavi prema djeci i naglašavao ozbiljnost i odgovornost u dječjoj književnosti. Gustav Krklec je po svemu, a to nije dovoljno naglašeno, uz Grigora Viteza, najvažniji preporoditelj i začetnik modernoga hrvatskog dječjeg pjesništva.

Ključne riječi: *Gustav Krklec, dječja poezija, telegrafske basne, humor, dosjetka*

Uvod

ZA SVAKI SLUČAJ
*Na čelu svakog raja
stoji ... ključar.*

Kroz literaturu proteže se zajednički zaključak da poezija Gustava Krkleca nije

označavala poetski avangardizam. Zato će A. Stipčević napisati: "Već od prvih početaka Krklečeva poezija, jednostavna i čista, vedra a u isto vrijeme opsjednuta prolaznošću i smrću, bez egzaltirane simbolike a slikovita i metaforička, zazvonila je u uzburkanom vremenu odmah nakon prvog svjetskog rata ..." (Krklec, 1963, 7). Ova se ocjena odnosi na književni opus za odrasle, ali je moramo uvažavati jer je analogijom ocjena prenesena i na dječju poeziju u odnosu na početke poslijeratnog hrvatskog dječjeg pjesništva, koje se još uvijek naziva modernim ili suvremenim, a misli se na razdoblje nove moderne.

Priklanjamo se mišljenima da je upravo dječja poezija vratila lirici spontanost i razigranost. Zatvorenost modernističke poezije u vrijeme prvoga Krklečeva javljanja negira dječji osjećaj i doživljaj i ne može biti karakteristika dječje poezije, jer dječja poezija je otvorena, ona priča i ne boji se ničega. Dječja poezija, misle jedni, dio je cjelokupnoga pjesništva čije teme i izraz zadiru u djetetovu svijest, a po A. Stipčeviću «stvaraju je pjesnici kojima su bogovi dopustili da razumiju jezik mališana kao što vile razumiju jezik ptica», javlja se u različitim oblicima "... od uspavanki, brojalice i nonsensnih pjesama do složenijih struktura, koje izražavaju pravu malu filozofiju dječje duše ..." (Krklec, 1963, 10). Drugi ne ističu važnost strukture stiha, poetsku namjenu, motiv i izraz i samo smatraju važnim pristupačnost djetetu i njegovo uživanje u pjesmi. Treći u dječjoj poeziji ističu specifičan pogled na svijet i nisu opterećeni time da se pjesma mora obraćati djetetu: "Dječja pjesma je pjesma koja je rešila da ne poraste" (Danjlić, 1973, 34).

Slažemo se s Ivom Zalarom kada pišući o Grigoru Vitezu kaže: "S pojavom Grigora Viteza hrvatska dječja lirika dobiva izuzetnu pjesničku ličnost, sudbinski značajnu za njezinu renesansu i zaokret prema suvremenim tokovima dječjeg pjesništva. S njime ta poezija nadoknađuje sve svoje zaostatke i suvremeno se nameće kao vrhunsko ostvarenje" (Zalar, 1991, 18). Ne slažemo se, međutim, s prevladavajućim mišljenjem o ulozi Gustava Krkleca u obnovi hrvatskog dječjeg pjesništva. Tko piše basne i epigrame taj pretendira na svestremenost koja je uvijek moderna, a možda je baš to razlog zbog čega nisu dovoljno jasno uočeni posve moderni i suvremeni Krklečevi književni postupci. Mi ćemo u njegovim dječjim pjesmama, epigramima i «telegrafskim basnama» tražiti stare i nove motive i oblike, dječju i odraslu filozofiju, stare i nove književne postupke, a prije svega duhovitost, vedrinu, optimizam i autentični dječji doživljaj velikoga svijeta. Nadamo se ključu s početka teksta.

Dvije misli o poeziji

U pjesmama Gustava Krkleca mogu se prepoznati isti ili slični motivi, kroz pjesnički razvoj prepoznamo njegovo razmišljanje i pogled na svijet. Zavičaj Krklecu nikada nije predstavljao glavnu temu poezije, ali se Zagorju i djetinjstvu vraćao u časovima teških unutarnjih sukoba sa sobom. Zavičaj nije obećana zemlja, nego tiha luka, trenutna radost i olakšanje. Lako možemo uočiti motive prirode, ljubavi, pjesnika, proljeća, jeseni, šume, zavičaja, djetinjstva, grada, siromaha. Pjesma Gustava Krkleca ne

obraća se masama, nego svakom pojedincu posebno i to u trenutku izbora, odluke ili samoće. Pjesnik želi komunicirati sa svima i odaslati signale svima i svemu: "i brezi, i ptici, i oblaku, i crvenom tornju u zagorskom selu, i vjetru pred kišu, i livadi pred zoru, i grudima djevojačkim, i kosi žene, i srebrnoj cesti, i vinogradima koje miju kiše žute prašine, i divljim patkama nad vodama međimurskim, i mirisu dima nad rodnom kućom seoskom, i mirisu trava i žita, i svjetlu mjesečine, i pijanstvima od vina i ljubavi i od skitanja, i jeseni koja prolazi voćnjakom" (Zdravković, 1978, 21).

Poezija Gustava Krkleca odiše vedrinom i jednostavnošću, posebnim ritmom i intonacijom. Iako je počeo pisati vrlo mlad nije mu dugo trebalo da se afirmira u književnim krugovima. Sam ističe da su mu se vrlo rano otvorila vrata književnosti što je rijetko uspijevalo pjesnicima njegove generacije. Njegova lirika izraz je doživljenog koje je uvjetovano sviješću i svijetom u kojem se nalazio. Upravo emotivna crta razlikuje njegovu poeziju od poezije drugih velikih hrvatskih pjesnika njegova vremena (Kreža, Šimić). "Ja nikada nisam htio da pjevam ni pticama, ni zvijerima, ni stablima, ni talasima morskim, već srcu ljudskom, i tražio sam ritam, riječ i zvuk za to, za takvo srce, meni uvijek blisko i srodno, a ipak tako svoje, tako zagonetno" (Krklec, 1963, 7).

Od Gustava Krkleca djeci

TREBA ZNATI

Poslovica mudro reče:

Svak je kovač svoje sreće!

Al/ primjedba već se čuje:

A tko od nas zna da - kuje!

Krklec se u dječjoj književnosti prvi put javlja 1946. zbirkom pjesama "Pioniri grade", a kritika ističe daje ovom zbirkom pjesnik otplatio svoj dug vremenu kada je bilo važno da se djeca organizirano pozivaju na "obnovu zemlje". Vjerojatno je prevodilački rad Krkleca učinio dječjim pjesnikom. Krklec je preveo Kästnerov roman «Emil i detektivi» i slavnu Župančičevu knjigu pjesama "Ciciban". S djecom je čak i podijelio svoju priču o tome kako je postao dječji pisac. "Upitao sam jednom davno Župančiča, što ga je ponukalo da piše pjesme za djecu. A stari je pjesnik visoko uzdigao kažiprst i pokazao mi na jednoj fotografiji iznad pisaćeg stola troje djece. Dva dječaka i djevojčicu. Pisao sam Cicibana za ove svoje Cicibane, rekao je s osmijehom. A ti su Cicibani danas zreli, odrasli ljudi. Mala djevojčica s raspletenom kosom na slici već je liječnica ... Ta me ljubav pjesnikova prema djeci duboko dirnula" (Krklec, 1987, 8).

Dok je Krklec bio mlad bilo je vrlo malo književnosti za djecu. Smatralo se da je gotovo neozbiljno pravim književnicima baviti se dječjom literaturom. Prošlo je mnogo vremena i to više nije slučaj, a Krklec je shvatio veliku odgovornost koja leži na piscima dječje književnosti. "Pisati za djecu težak je posao, kojem valja pristupati s velikom ljubavlju i odgovornošću, jer dječja književnost jedan je od onih faktora, koji

najviše pridonose tome da od male djece jednog dana postanu – veliki ljudi ..." (Krklec 1899-1977, 1999, 192).

Navodimo djela za djecu Gustava Krkleca prema bibliografiji Dubravke Zime u "Telegrafskim basnama" iz 2003.:

- Pioniri grade, Zagreb, 1946.*
- Telegrafske basne, Zagreb, 1952.*
- Cvijeće, Zagreb, 1952.*
- Zvonce o repu, Zagreb, 1954.*
- Drveni bicikl, Zagreb, 1964.*
- Lastavica nad gradom, Zagreb, 1966.*
- Majmun i naočale, Zagreb, 1967.*
- Ni san ni java, Zagreb, 1969.*
- Drveni klinci, Zagreb, 1973.*
- Kako nastaje kruh, Zagreb, 1974.*
- Što se dobiva od mlijeka, Zagreb, 1974.*
- Zašto pada kiša, Zagreb, 1974.*
- Kako se gradi kuća, Zagreb, 1974.*
- Pod Gupčevom lipom, Zagreb, 1976.*
- San ljetne noći, Sarajevo, 1977.*

U pristupu dječjoj pjesmi i stihu na prvi se pogled daje uočiti da moralna i odgojna pouka nije u prvome planu. Pjesnik se najiskrenije, baš kao i dijete, uživljava u svijet koji ga okružuje ili koji ga je okruživao u djetinjstvu. Ako je pjesnički izraz jedinstvo označitelja i označenoga, ako osjetimo da je pojavnost pronašla prirodni oblik, onda se radi o "savršenom pjesničkom znaku" (Branko Vuletić). Mislimo da se ova sintagma može primijeniti i na pjesmu "Prvi snijeg".

PRVI SNIJEG

*Sve je bijelo. Sve je bijelo.
Grad i selo, polje, gaj.
Cijelog dana, veče cijelo
svud se blista bijeli sjaj.*

*Bijela breza, bijela staza.
Bijela zvijezda, bijeli cvijet.
Bijela brada Djeda Mraza
svud pahulja bijeli let.*

*Sve je bijelo. Sve je bijelo.
Bijela rijeka. Bijel brijeg.
Cijelog dana, veče cijelo
tiho sipi prvi snijeg.*

Tri katrena u osmercu pravilnoga trohejskoga ritma i pravilne rime bude u nama pomalo dosadu bez obzira što izraz savršeno odgovara upornom i jednoličnom sniježenju ("Cijelog dana, veče cijelo"). Jednoličnost se ipak prekida dva puta u pjesmi: jednom uporabom jednosložne umjesto dvosložne rime i ritmičkom nedoumicom zadnjeg stiha druge strofe ("svud pahulja bijeli let"). Ova odstupanja zapravo čine pjesmu jednostavno savršenom, jer i u najvećoj pravilnosti nesvjesno tražimo odstupanje i pomišljamo na nepravilno. Savršenosti kao da se bojimo i kao da ona nije ljudska. Rječnik pjesme je reduciran kao što snijeg reducira oblike i boje stvari. Postignuta je Cesarićeva tišina "u pahuljama" i još nešto: prvi snijeg "sipi" cijeli dan i cijelu večer, a nema ljudskih ni drugih tragova. Tragovi bi nas možda zaveli na simboliku, iskustvo, namjeru. Pjesnik je od tragova u snijegu namjerno odustao. Samo je prvi snijeg djetinjstvo i samo snijeg bez tragova može dočarati dječju nevinost, oduševljenje i sreću. Pjesnik je znao "kovati", a ocjena da mu je stih «zanatski dotjeran» ne može se odnositi na ovu, a i mnoge druge Krklečeve pjesme. U ovoj pjesmi ne osjećamo dotjerivanje, osjećamo kao da su riječi same pronašle svoj oblik.

Krklec je svojim pjesmama pokušao opisati sjećanja i događaje iz vlastitog djetinjstva, a tako je svima, a ne samo djeci, otkrio jednu svoju novu stranu U knjizi "Majmun i naočale" izdvojio je kratke "Moje priče iz davnine" u kojima opisuje svoje djetinjstvo, trenutke i događaje koji su ga obilježili. Priča nam o tome kako je postao dječji pisac i kako mu je kćerkica Katarina najstroži kritičar. O svojoj prvoj učiteljici kaže. "Vrata, što mi ih je ona prva odškrinula, ta vrata u život kasnije su se širom rastvorila, i ja sam srebrnom cestom krenuo u svijet" (Krklec, 1987, 9). Krklec je s djecom podijelio činjenicu da je njegov otac imao konja po imenu Antonez koji je volio samo njegova oca: "Njegova ljubav i privrženost prema mom ocu bila je gotovo neobjašnjiva. Možda mi nitko živ neće povjerovati da se Antonez stao smijati, čim bi ga ugledao ... Svi pametnjakovići uporno tvrde da se životinje ne znaju smijati. Ali naš Antonez, kao za neki inat, odista se smijao, i to djetinjски, razdragano, od sveg srca" (Krklec, 1987, 15). S djedom Jurom znao je podijeliti najljepše trenutke, "Moj djed Jura", piše Krklec, "uvijek bi nosio o ramenu starinsku seljačku torbu, a u njoj komad slanine, glavicu luka i hljepčić kukuruznog kruha, pa kad bi došao k nama u posjetu, u selo Maruševac, ja bih željno očekivao da otvori tu svoju čarobnu torbu, znajući da ću se osladiti njenom sadržinom" (Krklec, 1987, 26). Slike u ovim pričama vrlo su osobne, ali su istovremeno bliske i svakome od nas, jer tko nije volio svoga djeda i njegove poklone bez obzira na vrijednost samih poklona.

Krklec je napisao i knjigu o cvijeću. U kratkim pričama opisao je: kukurijek, visibabu, jaglac, šeboj, zumbul, sunovrat, ljubicu, đurđic, neven, tratinčicu, potočnicu, tulipan, ružu, karanfil, maćuhicu, ciklamu, mak, peruniku, jorgovan i božur. Kladimo se da bi malo tko od nas nabrojio ovoliko vrsta cvijeća, a cvijeće u ovim pričama samo što ne zamiriše. Priče završavaju izravnim obraćanjem djeci u vidu pitanja. U priči o neve-

nu spominje svoju Katarinu: "Ima više vrsta nevena: crvenog, divljeg, vrletnog i turskog, a najljepši je ipak onaj domaći, što ga je naslikao naš poznati umjetnik. Tako bar misli moja Katarina. A vi djeco?" (Krklec, 1987, 43).

Smatramo potrebnim upozoriti na jednu zbirku izabranih pjesama pod naslovom "Vol za volanom" koju je uredila Diana Zalar. Izbor pjesama aktualizira današnje granice dječje književnosti i dječje razumijevanje književnog djela. U Predgovoru Diana Zalar kaže: "Naime, danas se pomaknula granica doživljajnih mogućnosti i zrelosti naših mladih, i trebalo bi preispitati neke dosad objavljene pjesničke knjige za mladež" (Zalar, 2001, 11). U ovaj izbor uvrštene su pjesme iz zbirke "Žubor života" i "Srebrna cesta", zbirki koje nisu namijenjene djeci niti smo ih povezivali s dječjim pjesništvom. Naziv zbirke i naslov pjesme posredno govori i o lažnoj dilemi modernosti ili nmodernosti dječje poezije Gustava Krkleca. Evo jedne neobično uspjele pjesničke minijature za mlade i stare:

KOS

Zemlja je stara.

Njezina kora

puna je bora.

Škripi joj os.

Bezbržno stvara

i pjesme sklada

sred šumskog hlada

jedino – kos!

Telegrafske basne

NEPOPRAVLJIV

Čita jagnje Ezopove basne,

pa se divi: mudre su i krasne.

Tek jedno je pritom grdna muka,

što ne mogu da poprave – vuka ...

Čitajući literaturu naišli smo kod I. Zalara na preporuku P. Hazzarda, a koja glasi: "... svaki kandidat za uspješnu dječju literaturu mora bar nekoliko puta godišnje posjećivati zoološki vrt" (Zalar, 1979, 81). I zbilja, djeca vole životinje, vole se družiti s njima i sigurno postoji veći stupanj razumijevanja djeteta i životinje nego odraslog i životinje. Kroz dječju književnost prošli su i prolaze psi, mačke, miševi, zečevi, vrapci, majmuni, slonovi i mnoga druga četveronožna i dvonožna stvorenja. "Prezentirane su životinje u narativnoj, dramsko-dijaloškoj i čisto lirskoj strukturi, u epski dugačkim i

epigramski kratkim formama. Oertane su zbiljski ili antropomorfno, dane s moralno-pedagoškom tendencijom ili humorističnom poantom" (Zalar, 1979, 81). Ako o ljudskim osobinama i karakteru govore životinje onda su te osobine jasnije iskazane i shvatljivije su i odraslima, a posebno djeci: "... prenošenjem ljudskog u životinjsko ne dobiva se samo mogućnost da ljude označimo životinjskim imenima, nego i mogućnost da sve tipično ljudske postupke vidimo izvana i prikažemo smiješnim u njihovoj osnovnoj dimenziji samouvjerenog nastupa kao aktera sudbine kozmosa" (Solar, 1974, 222).

U odnosu na druga Krklečeva dječja djela o "Telegrafskim basnama" pisano je najviše.

Ako su motivi posuđeni Krklečeve su basne, "uza svu kratkoću i zbijenost, sigurno prihvatljivije od La Fontaineovih, Krilovljevih, pa i nekih Ezopovih". (Zalar, 1991, 124). Samo poneke basne, a mogu se smatrati izuzecima ("Slovo zakona", "Priča iz davnine"), satiričnim žalcem, smatra Ivo Zalar, nadilaze dječju mentalnu zrelost i iskustvo. Iz većine izbija autentična dječja preokupacija i dječji pogled na svijet. Kao primjer navodi basnu "U zoološkom vrtu", "koja i nije basna u klasičnom smislu" i zaključuje da je basna: "Pravi kristal duhovite naivnosti i iskrenosti, bez moralne pouke, bez aforističke dubine i satiričkog žalca, humor radi humora" ... "čini se da je humor baš najveća i najizrazitija odlika "Telegrafskih basni" (Zalar, 1991, 124). Na formalnoj razini mnogi su u «Telegrafskim basnama» vidjeli epigrame navodeći da su neke od telegrafskih basni tiskane zajedno s epigramima u knjizi "Drveni klinici, Izabrani epigrami, aforizmi i telegrafske basne". Što se tiče stava da su basne književnost 19. st., kao što su neki mislili i pisali, I. Zalar navodi misao Velimira Miloševića da "'Telegrafske basne', ti vrcavi i svjetlucavi medaljoni Krklečeve duhovitosti, jesu nešto originalno i novo u našoj poeziji za djecu" (Zalar, 1991, 125). Teoretičari su se pitali mogu li se "Telegrafske basne" zvati basnama s obzirom da su do Krkleca najkraće basne imale osam stihova. Sam im je Krklec odgovorio sljedećom rečenicom: "U naše doba tehničkih dostignuća htio sam da formu basne prilagodim duhu vremena. Tako su nastale ove kratke basne kojima sam dao općenit naslov ... telegrafske. Nijedna ne sadrži više od četiri stiha ..." (Zalar, 1979, 84).

"Telegrafske" su "basne", dakle, pjesničke minijature od četiri vrhunski dotjerana stiha, uvijek pune duhovitosti i humora, ponekad kritične i ironične ali bez moralnih prodika, a skoro uvijek u obzoru dječjega iskustva i promišljanja svijeta. Slične su epigramima, a "u prilog tome govori njihova struktura: prvi je dio – obično prva dva stiha – ekspozicija, a drugi dio zaključak" (Zalar, 1991, 125). U spomenutom izdanju "Telegrafskih basni" iz 2003. urednica Dubravka Zima u pogovoru napisala je da telegrafske basne imaju "strukturu vica". Iako misao nije razrađena, mislimo da je tvrdnja točna i da je valja razraditi. Milivoj Solar u knjizi "Ideja i priča, aspekti teorije proze" u poglavlju Vic kao književna vrsta na primjeru vica "Dva raka puše na dnu mora" pokazao je da je vic književna vrsta koja "posjeduje osnovnu strukturu koja se može ovako označiti: čvrsta uvodna formula, usporavanje, poenta" (Solar, 1974, 218). Iza uvodnoga dijela, ekspozicije, i stanke "očekuje se da će nešto nužno doći". Do razrješenja ove "nužnosti" dolazi u drugome dijelu vica, u poanti ili zaključku. Vic je književna vrsta, jednostavni (mali) književni oblik čvrste strukture koju možemo definirati kao razrješenje napetosti

na duhovit i neočekivan način. Neka naši primjeri budu telegrafske basne "Žablja melankolija", "Niži razlozi" i "Sumnjiva ljubav".

ŽABLJA MELANKOLIJA

*Kuka žabac: - Rega – rega -
glup je život - sit sam svega -
al, čim spazi čapljin kljun,
on u prvi strugne džbun...*

Iako se radi o ezopovskom motivu iz basne "Starac i Smrt" ovu basnu doživljavamo bitno drugačije. Krklec je odustao od pomisli da se u liku starca život približio kraju, a personificirana Smrt samo je privremeno odgodila svoj neminovni dolazak. Nesklad riječi i čina (Dubravka Težak) prebačen je na djeci prihvatljiviji životinjski svijet, na jednoga žapca i jednu čaplju. Jednolično i uporno žablje kreketanje izaziva osjećaj sjete, tuge i pomisli kako je život glup. Djeca sigurno mogu shvatiti i vjerojatno doživljavaju slične situacije. "Situacija" ili ekspozicija iz prva dva stiha jest određena napetost koja, kao i u vicu, traži razrješenje. Krklec ga je našao na djeci razumljiv i prirodan način: djeca znaju da će žaba pobjeći pred rodom, čapljom i pred nama iako joj nismo životni neprijatelji, a melankolija i plačljivost nisu zbiljski život. U duhovitom i ironičnom razrješenju početne situacije krije se duboka i humana pjesnikova poruka o radosti življenja. Nema pomisli na Smrt koja će se kod Ezopa ipak vratiti.

U basni "Niži razlozi" ekspozicija je još poznatija. Nekada je basna o dva ovna na brvnu bila obvezna lektira u nižim razredima osnovne škole. Općepoznatost situacije i potreba da se ona razriješi namjerno je i ironijski prenaplašena u drugom stihu: "pa svijet gleda: koji će proći prvi?". Ovaj stih anticipira današnje vrijeme informacije i globalizma u kojemu je cijeli svijet jedna arena, a mi i gledatelji i sudionici.

NIŽI RAZLOZI

*Dva se jarca susrela na brvi,
pa svijet gleda: koji će biti prvi?
Ali jarci još na brvnu stoje,
jer se oba – hladne vode boje.*

Razrješenje je duhovita dosjetka koja će nasmijati svakoga od nas, a posebno djecu, jer je zasnovano na našem neposrednom iskustvu. Kritika naglašava da basna govori o oklijevanju, što je istina, ali istovremeno relativizira, čak i odbacuje simboliku izvorne basne: sukob ne mora biti neminovan. Kao da nastoji na motivu sportskoga natjecanja. Ova je basna bliža zbilji od izvorne, neposrednija je i životnija. Odčitavamo je kao basnu 21., a ne 19. stoljeća, u koje su neki kritičari smještali "Telegrafске basne" naglašavajući njihov anakronizam i zastarjelost.

Krklec je svevremenost basne djeci interpretirao u skladu s njihovim mentalitetom, doživljajem svijeta i neposrednim dječjim iskustvom. Nema u njima misli i za-

ključaka koje djeca ne bi mogla sebi protumačiti i objasniti. Basne s motivima poznatih basnopisaca ili samo pjesnikovim motivima ispričane su formom vica i zato su svježije i duhovite. Životinje, nositelji ljudskih osobina, ponašaju se prirodno, a prirodno je ponašanje autentično i djeca ga bolje shvaćaju i razumiju od odraslih. Tako u basni "Sumnjiva ljubav", stari lisac sa svim konotacijama ove sintagme o mudroj i lukavoj liji u basnama, ovdje je čak lija stari lisac i prepredenjak, na pitanje voli li našega basnospisca odgovara da ga voli kao – pijetla. Odgovor je kao u vicu, duhovit i neočakivan, ali vrlo izravan i prirodan. Krklec je shvatio da su djeca najiskreniji čitatelji i kritičari upravo stoga što sve prvo doživljavaju srcem, a tek onda razumom.

SUMNJIVA LJUBAV

Obratih se jednom starom liscu:

- Što misliš o našem basnospiscu? -

A lisac će: - Obraza mi svijetla,

ja ga volim ko i – pijetla ...

Ne možemo ni mi odoljeti a da «Mudru lavicu» ne navedemo kao vrhunac pjesnikova smisla za humor. U ovoj basni pjesnik se šali na svoj račun, a znamo da samo sigurni u sebe i u svoje djelo, mudri i dobri ljudi, to mogu činiti. Zanimljiva je i struktura basne. Uvodni dio ili ekspoziciju čine prva tri, a ne uobičajena dva stiha. Duhovito razrješenje dano je u zadnjem stihu.

MUDRA LAVICA

Kad lavica svoga lava

usred noći teške, kasne,

hoće brzo da uspava

tad mu čita moje – basne...

Sve navedene basne u ovome poglavlju polaze od klasičnih, rekli bismo, arhetipskih situacija: vuk i janje, Starac i Smrt (žabac i čaplja), dva jarca na brvnu, lisica i pijetao, lavica i lav i sve one pretpostavljaju naše znanje o njihovim porukama i poukama: pravo jačega, želja za životom, tvrdoglavost, lukavost, vlast i mudrost. Razrješenjem situacije u skladu s neposrednim dječjim iskustvom i dječjim poznavanjem životinja i njihova ponašanja Krklec je napravio ironijski odmak od klasične basne anticipirajući posve moderne i suvremene postupke u dječjoj književnosti: dosjetku, vic, humor, šalu, pa i apsurd. Krklec je prvi u hrvatskoj dječjoj književnosti govorio i o tome da se životinje ipak smiju. Konj pjesnikova oca Antonez zaista se smijao "i to djetinjski, razdragano, od sveg srca". Ovim postupcima koriste se najpoznatiji današnji hrvatski dječji pisci.

Krklec ne ironizira samo svoje basne. Ezopove basne su "mudre i krasne", ali vučja ćud ostala je ista, nepopravljiva, kao i u narodnoj poslovi. Ovakav se odnos prema ezopovskoj basni može protumačiti i kao pjesnikovo odustajanje od misli da literatura može mijenjati svijet. Krklec ne želi kroz basnu dijeliti moralne lekcije i pouke,

književnost nije ni odgoj, ako odgoj nije nastojanje na veselosti, optimizmu, humoru, igri i kreativnosti. Djeci ne treba nametati pesimizam i zabrinutost oko pitanja koja djeca i tako ne mogu razumjeti, nego ih učiti da pjevaju i skladaju kao i kos u istoimenoj pjesmi. I leksik "Telegrafskih basni" moderan je i danas, a još je više bio u doba njihova nastanka (radar, atomska puška, satelit, motoristi). Telegrafske su basne uglavnom nastale 1951., pet godina prije tiskanja Vitezove znamenite pjesničke zbirke "Prepelica". Uz Grigora Viteza i Gustav Krklec pionirski je stvarao modernu hrvatsku dječju pjesmu i to tvrdimo bez ograda i sumnji. Ezopovski motivi jesu svezremani, kao i mnogi motivi književnosti uopće, a naš ih je pjesnik "pročitao" očima današnjeg djeteta. Da nije tako djeca ih danas ne bi čitala niti bi se tiskale "Telegrafske basne" u ponovljenim izdanjima.

Zaključak

Tema ovoga rada pokazala se veoma zanimljivom i veselom, kako zbog dječje književnosti, koja je po svojoj tematici pozitivna i radosna, tako i po samom književniku Gustavu Krklecu. Čitajući njegova djela i literaturu o tom jedinstvenom umjetniku, o njegovu životu i opusu, stekli smo dojam da je bio jedinstvena razigrana duša koja je uživala u životu. Živio je zanimljivo, obišao velik dio svijeta, ali se uvijek vraćao svom rodnom Zagorju. Za sebe je rekao: "Sretan sam jer sam čovjek".

Tematski i motivski raspon Krklečeve lirike vrlo je širok. Pjesnik je komunicirao sa svijetom želeći opisati nesavršenost i kazati neizrečeno, ali je uvijek pjevao ljudskom srcu. Tražio je riječ, ritam i zvuk za takvo srce, uvijek blisko i srodno, a tako zagonetno. Nije pisao povodeći se za programima i manifestima. Vrijedno i moderno kao da samo od sebe proizlazi iz njegovih pjesama, a u najboljima osjećamo prirodnu jedinstvenost teme i izraza i, bez pretjerivanja, savršen pjesnički znak. U ovome kontekstu ocjena da je Krklečev stih samo "zanatski dotjeran" netočna je i površna.

Dosjetka, vic i humor u "Telegrafskim basnama", odustajanje od moralnih pouka i poduka, animalistički smijeh, uvažavanje djece i njihova mišljenja te drugi književni postupci čine Gustava Krkleca važnim, uz Grigora Viteza najvažnijim, preporoditeljem i začetnikom modernog hrvatskog dječjeg pjesništva. Krklec i Vitez širom su otvorili vrata igri i mašti, dosjetki i vicu, humoru i veselosti. Postavili su visoke estetske kriterije hrvatske dječje pjesme istovremeno tražeći veliku ozbiljnost i odgovornost pjesnika.

Literatura

Crnković, M. (1990): Dječja književnost, Priručnik za studente i nastavnike, Školska knjiga, Zagreb

Čengić, E. (1974): Sedamdesetpet godina života i rada Gustava Krkleca, Katalog izložbe, Varaždin

- Danojlić, M. (1973): *Ovde potok, onde cvet, Zmajevе dečje igre i Radnički univerzitet «Radioj Ćirpanov, Novi Sad*
- Javor, R. (2004): *Književnost i odgoj, Zbornik, Knjižnice grada Zagreba, Zagreb*
- Krklec, G. 1899-1999. (1999), *Stota obljetnica rođenja, uredio Drago Zdunić, Laurana-Buvina, Zagreb*
- Krklec, G. (1963): *Pjesme, Epigrami i basne, Noćno iverje, uredio i predgovor napisao Augustin Stipčević, PSHK, Zora, Matica hrvatska, Zagreb*
- Krklec, G. (1987): *Majmun i naočale, Mladost, Zagreb*
- Krklec, G. (2003): *Telegrafske basne, pogovor napisala Dubravka Zima, Školska knjiga, Zagreb*
- Solar, M. (1974): *Ideja i priča, Aspekti teorije proze, Liber, Zagreb*
- Solar, M. (1997): *Suvremena svjetska književnost, 3. prerađeno i dopunjeno izdanje, Školska knjiga, Zagreb*
- Zalar, D. (2001): *Vol za volanom, Mozaik knjiga, Mozaik knjiga, Zagreb*
- Zalar, I. (1991): *Pregled hrvatske dječje poezije, Školska knjiga, Zagreb*
- Zalar, I. (1979): *Suvremena hrvatska dječja poezija, Školska knjiga, Zagreb*
- Zdravković, S. (1978): *Lirika Gustava Krkleca, Književna studija, Smederevska Palanka*

DA GUSTAV KRKLEC AI BAMBINI

Riassunto

Gustav Krklec è un noto traduttore e poeta croato sia per adulti che per bambini. La critica letteraria non lo ha collegato alle correnti all'avanguardia della prima metà del XX sec., nè ha assegnato sufficiente importanza alla modernità e allo stile nuovo della sua poesia per bambini. L'oggetto del nostro interesse in questo saggio è in primo luogo la poesia per bambini, ma ci siamo dedicati anche al suo pensiero sulla poesia, sulla letteratura per l'infanzia, sul perché è diventato uno scrittore per bambini, sull'infanzia e sul luogo natio. A causa di questi motivi abbiamo intitolato il saggio in modo un po' strano "Da Gustav Krklec ai bambini".

Nonostante la varietà dei motivi, Gustav Krklec è sempre un poeta del cuore. La sua modernità non è pianificata anche se, insieme a A. B. Šimić, è l'iniziatore della rivista "Juriš" (All'assalto, n.d.t.). La modernità, o meglio l'attualità proviene dalla sua arte. Nelle poesie migliori ha dimostrato un'alta maestria nella forma per cui non sono accettabili le critiche sul fatto che scriveva versi da "artigiano esperto". Abbiamo cercato di illustrare quest'affermazione con l'analisi della poesia "La prima neve" e con l'analisi di alcune favole telegrafiche.

Nelle "Favole telegrafiche" abbiamo messo in evidenza la struttura delle barzellette e assieme all'umorismo abbiamo trovato altre procedure letterarie rilevanti nella letteratura per l'infanzia (l'arguzia, lo scherzo, l'assurdo). Krklec ha scritto per primo sul riso degli animali, sul nonsense e sull'assurdo. Ha avvicinato la poesia all'esperienza dei bambini. Scriveva per amore verso i bambini e metteva in evidenza la serietà e la responsabilità nella letteratura per l'infanzia. Gustav Krklec è, accanto a Grigor Vitez, il più importante trasformatore e iniziatore della poesia croata moderna per bambini, anche se non riconosciuto abbastanza.

Parole chiave: *Gustav Krklec, poesia per bambini, favole telegrafiche, umorismo, arguzia*

GUSTAV KRKLEC TO CHILDREN***Abstract***

Gustav Krklec is a well-known Croatian poet and translator for adults and children alike. Literary criticism did not associate him with the avant-gardism of the first half of the 20th century nor sufficiently emphasised his contemporaneity and new literary practices in his children's poetry. The article primarily deals with children's poetry as well as his thoughts about poetry, children's literature, the reason why he became a children's writer, about his childhood and home country.

Regardless of the variety of motives, Gustav Krklec was the poet of the heart. His modernity is not programmatic although he established "Juriš" magazine together with A.B. Šimić. Modernity, that is to say, actuality derives from the work of art itself. In his best poems, he proved an excellent master of form so that criticism saying that Krklec used an "artisanally arranged" verse is misplaced. We tried to illustrate it by analysing the poem "Prvi snijeg" (First Snow) and the analysis of a few telegraph fables.

In «Telegrafske basne» (Telegraph Fables) we highlighted the joke structure and along with humour we detected other literary procedures relevant for contemporary children's literature (witty remark, jest, absurd). Krklec was the first one to write about animal laughter, nonsense and absurd. He closed the gap between poetry and child's experience. He wrote out of love for children and emphasised seriousness and responsibility in children's literature. Besides Grigor Vitez, Gustav Krklec is the most significant reformer and the father of contemporary Croatian children's poetry.

Key words: *Gustav Krklec, children's poetry, telegraph fables, humour, witty remark.*